

Un dietari rar, interessant, bell i savi

Paisatge amb flames, el llibre que Miquel Pairoli ha tret aquest Sant Jordi, no ha estat un èxit de vendes. Però és d'aquells llibres que tots els que el llegeixen propaguen amb una tal passió que és probable que acabi essent, no pas un best seller (no extracta d'això) sinó un d'aquells llibres que marquen època. Per què? Perquè és un llibre rar, interessant i bell i, a més, perquè és un llibre savi (en el sentit que tenia abans aquesta magnífica paraula: que suma a l'amplitud i la profunditat dels coneixements, l'afany de globalitzar-los i, encara, un noble sentit didàctic).

Es rar, en primer lloc, per la tria del gènere. El dietari ja és, per ell mateix un gènere dur, que acostuma a tenir lectors només si l'autor anuncia carnassa o sí, gràcies al seu prestigi (que ha d'anar lligat a la vellesa o, si més no, a una intensa activitat en algun camp rellevant) es fa interessant més pel que ha estat, el que ha viscut, el que ha vist, que no pas perquè l'obra que ha escrit valgui per ella mateixa. De manera que sí un és, com Miquel Pairoli, jove,

sense currículum social i decididament discret (sense ni ganes ni temptació de servir encara que sigui només un esbós de carnassa) quin lector pot pretendre escrivint un dietari? I què en pensava, ell mateix, quan l'escribia, del llibre que anava construint? O: per què el feia si no era pas despullar el seu ego i mostrar-lo, ridícul o diví, als quatre gats que (atesa la seva manca de relleu social) se l'haurien llegit? Per això die que és rar, d'entrada no només perquè tria un gènere dur i relativament poc freqüent en la nostra vida literària (per més que, en l'anglesa, per dir-ne una, tingui una amplíssima i feliç tradició) sinó perquè no hi vessa res del que és tòpic que s'hi vessi; ni tan sols allò que els més discrets o els més professionals hi vessen: la suor de l'entrenament mentre preparen l'assalt als gèneres considerats "majors": novel·la, narració, assaig. Ni això: el dietari de Pairoli és una peça literària solidíssima, madura, que val per ella mateixa a despit que no contingui cap dels tòpics formals amb què construeixen habitualment les peces literàriament convencionals. Per no ser, no és ni formalment un dietari: l'esbossa, només, amb les quatre parts que, seguint el cicle de l'any, li ordenen un material que, segons confessa al pròleg, ha anat escrivint al llarg dels vuitanta. Ens trobem, doncs, davant d'un llibre que neda contra el corrent dels elixés literaris, dels imperatius comercials, dels comportaments habituals entre escriptors i grafòmans, i contra aquesta moda diminuta i gallinàcia que s'ha anat creant els últims anys que redueix la prosa al costumisme urbà i a la brometa. En aquest sentit *Paisatge amb flames* és un llibre rar: per la magnífica seguretat amb què neda contracorrent.

Però és també un llibre interessant. Rescatem per a aquest mot el seu sentit genuí: interessant és "fer participar algú en un negoci o en un afer propi". Es que aquesta participació és habitual quan llegim? No ens cauen molt sovint els llibres de les mans? Parlem de llibres originals en català, és clar: on són els hereus de

PAISATGE AMB FLAMES

Miquel Pairoli

Miquel PAIROLÍ
Paisatge amb flames
Columna,
Barcelona, 1990.

COLUMNA

Villalonga, Rodoreda, Espriu, Foix o Ferrater? Deixem-les córrer, aquestes preguntes. No hi entrem. Diguem, només, que es compten amb els dits de les mans els llibres realment interessants que han sortit en català els últims deu anys, traduccions a part. I tants com se n'han editat. I, dones, aquest és el mèrit de Pairoli: llegir-lo és interessant; només això, però realment això! Darrera de la contenció quasi malaltissa del seu estil, de la seva llengua robusta i domada, hi ha un món personalíssim fet de lectura, vida i reflexió que s'explicita amb una gran naturalitat, sense engolaments, i que no necessita abusar dels pretextos narratius o temàtics per guanyar el lector. Gràcies a aquesta transparència, Pairoli aconsegueix establir allò que és tan difícil: un diàleg amb el lector sobre la mort, el pas del temps, la literatura, uns ulls de dona, la pluja, l'opinió sobre la política que tenia un vell iugoslau que va conèixer, l'art contemporani o el sermó d'un capellà en un enterrament de poble... Però no és el tema ni el pretext temàtic el que fa interessant la lectura (i, dones, el col·loqui amb l'autor, amb Pairoli) sinó la mirada de l'home i la llengua amb què la tradueix: una mirada que arrenca del vell escepticisme rural i que s'ha anat reforçant intel·lectualment gràcies a les lectures dels clàssics i dels pensadors més clarividents del pensament occidental (jo hi trobo un ressò de Montaigne, per exemple). Una mirada que accepta amb naturalitat la fatalitat del cicle de la vida, que tendeix (molt contingudament, amb tot) al desconsol davant la immensa frivolitat humana, però que es voldria arrapar a l'idealisme platònic que el meravella tant com a voltes el sacseja un aire entre angosat i malencònic que fa pensar en l'existencialisme auster d'un Camus. Ara bé: he dit que l'interès del llibre no venia dels temes i pretextos i ara acabo d'assajar el resum d'una visió del món que es desprèn de la mirada de l'autor, i qui llegeixi aquestes ratlles haurà entès que aquesta visió no és gens original perquè té una densa tradició en les literatures occidentals i en la nostra (Pla, segons com, i, sobretot, Espriu s'hi acosten molt): ¿d'on prové, dones, l'interès de què parlava més amunt? De la bellesa de la llengua, de l'estil.

La prosa de Pairoli ho és realment tot en aquest llibre: és un cavall poderosíssim, veloç i resistent alhora, però un cavall domat amb precisió de maniàtic, d'obsés, de creador. Una llengua que és duríssima en els sarcasmes (n'hi ha d'impressionants com el que dedica al marxisme, p. 19, o als polítics durant les eleccions, 33, o al comerciant que s'evadia a Platja d'Aro amb una senyoreta) i delicada en els contrapunts lí-

rics (molt d'ells autèntics poemes en prosa: 41, 58, 44, 29): que és eficaç i justa en la narració (recomano ferventment l'esplèndid conte de 24 ratlles de la p. 75), sorprenent en l'antítesi i en la paradoxa (37-39), suggeridora en la glossa d'una lectura (40, 66-68), cabalosa i pausada en els apunts de paisatge (11, 76), implacable i, alhora, delicada (i fins cordial, però sempre distant) en la reflexió metafísica. Sempre austera, destil·lada, la llengua de Miquel Pairoli produeix aquella sensació tan agradable de sentir quan es llegeix: la de notar que l'autor no vomita, s'explica.

Una llengua que es fonamenta (però no només) en una peculiar versió del conceptisme barroic: el contrast d'idees, la recerca del concepte amagat rera l'aparença, els efectes sorprenents o paradoxals, la llum en la fosca, l'ideal entre el fatal. Un conceptisme barroic que ha fet règim, quedí clar, i que, per entendre'ns, vindria a ser com col·locar Josep Pla de secant de l'excés de tinta que feia servir el narrador Espriu.

Paisatge amb flames, finalment, és -ho dèiem al començament- un llibre savi en el sentit de complet i arrodonit en la diversitat dels temes que abraça i dels procediments literaris que conté; però sobretot és savi perquè Pairoli és vol fer entendre. Sabem des de bon començament (ho avisa ben clarament al pròleg) que no vol fer estriptís personal. I, en canvi, transmet de manera ben nítida la seva mirada sobre el món. Per això aquest llibre, que és tan reflexiu, no és de cap manera un exercici d'onanisme intel·lectual.

El comentari d'un llibre no és complet, diu el tòpic, sense la constatació dels defectes. Jo hi he trobat una contradicció humaníssima a *Paisatge amb flames*: "La vida intel·lectual té com a únic patrimoni les terres pantanososes del dubte, el boscatge de la incertesa" -diu Pairoli a les primeres pàgines. Aquesta màxima és esplèndida i feliç, però pel que fa al llibre és inexacta: Pairoli dubta poc davant la complexitat del món, de la vida, de la gent i les coses que observa. Encastellat rera les ulleres de la seva visió del món, a vegades ha establert amb el lector que signa un diàleg tens per excés de certesa. Amb tensió o sense, aquest lector espera de l'autor, i ben aviat, moltes més pàgines: amb aquestes que són de pot de bona confitura, no ha quedat gens tip i això, amb franquesa, ja no li passa gaire.

ANTONI PUIGVERD